

Obklíčení a ničení nepřátelských uskupení v průběhu útočných operací počátečního období války

Generálmajor ČSc Václav Matička

Koncem roku 1960 a v roce 1961 byla vedena v našem odborném vojenském tisku čilá diskuse o podmínkách, možnostech a zejména o účelnosti obklíčování nepřátelských uskupení v soudobých útočných operacích (viz Vojenská mysl č. 6/60, 1/61, 2/61). V diskusi byl *přehodnocován jak význam manévru na obklíčení* v soudobých podmínkách, tak i hlavní zásady, vyplývající z rozborů slavných operací na obklíčení Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce. Bylo hledáno *správné místo a vztah* obklíčení k operačnímu manévru, který se jeví jako nejvýhodnější při hromadném používání atomových úderů, tj. k řadě hlubokých roztrácejících úderů, vedených operačním svazem do prostoru hlavního nepřátelského uskupení. V diskusi šlo o řešení problému, který byl v tehdejší době ještě málo teoreticky rozpracován, který ale byl již tehdy velmi často jedním z učebních úkolů operačních cvičení. Je proto přirozené, že názory na obklíčení byly nejen v tomto období, ale ještě dlouho i po tom často velmi různé a často docela protichůdné. Diskuse a další cvičení podstatně přispěla k tomu, že v průběhu roku 1961 mohly být teoreticky rozpracovány hlavní otázky obklíčení jako jeden z úkolů vojenskovevědecké práce, řešené na VA AZ. Tato teoretická práce „Formy a způsoby organizace a provedení obklíčení a ničení velkých uskupení nepřítele v průběhu útočných operací“ shrnovala již nejen shora uvedené otázky, ale zaměřila se především na vlastní řešení organizace a provádění obklíčení. Uváděla hlavní zásady, jak provádět obklíčení v soudobých útočných operacích, aby se nezpomalilo vysoké tempo operace a aby likvidace obklíčeného nepřítele byla provedena v co nejkratší době.

Obklíčení a ničení nepřátelského uskupení v útočných operacích počátečního období války (kromě jiných otázek) bylo procvičováno i v několika operačních cvičeních v uplynulém roce. Při řešení tohoto úkolu se však ukázalo, že problematika obklíčení a ničení obklíčeného nepřítele v počátečním období války není dosud plně vyjasněna. Cílem tohoto článku je proto využít zkušenosti loňských operačních cvičení k zevšeobecnění některých poznatků a k ukázání nejdůležitějších zásad pro organizaci a provádění obklíčení nepřátelských operačních uskupení v počátečním období války.

Článek si neklade za cíl rozebrat všechny problémy obklíčení v útočných operacích počátečního období války. Navazuje na otázky, které byly již dříve v našem odborném vojenském tisku diskutovány a řešeny. Chce rozšířit, prohloubit a někde i doplnit některá ustanovení našich řádů a směrnic o obklíčení.

Podmínky, ze kterých dochází k obklíčení a ničení nepřátelských uskupení

Vyšší operační svaz může v útočné operaci počátečního období války působit na několika směrech. Přitom jeho

nejčastější formou manévru bude provedení 2—3 hlubokých úderů s cílem rozdělit operační sestavu nepřítele na

části, prudkou útočnou činností na jednotlivých směrech proniknout — zejména mezerami — do jeho operační hloubky a údery do boků a týlu zničit hlavní nepřátelská uskupení. Stejně jako při zahájení bojové činnosti, tak také při rozvíjení operace, musí se soustřeďovat hlavní úsilí palebných prostředků a vojsk na ničení nově zjištěných jaderných zbraní, raketových základen, letišť, velitelských stanovišť a důležitých týlových objektů. Současně bude nutné ničit hluboké operační nebo i strategické zálohy, které budou připravovány nebo přiváděny na bojiště.

Bojová činnost v počátečním období války bude probíhat na jednotlivých od sebe oddělených a často i značně odlehklých směrech. Střetný boj a střetná sražení budou velmi častým zjevem. Z těchto uvedených a dnes obecně uznávaných předpokladů je třeba vycházet i při zkoumání podmínek, za nichž může docházet k obklíčení a k ničení nepřátelských uskupení již v prvních frontových útočných operacích.

Z názorů imperialistických vojenských teoretiků známe, že za nejúčinnější způsob rozpoutání války považují nenadálý útok. Proto je možné předpokládat, že také náš pravděpodobný nepřítel se bude snažit od samého počátku vytvořit a využívat mezer v naší operační sestavě, popřípadě dosažených úspěchů na některém směru k tomu, aby pronikl do hloubky našeho státního území, aby ohrozil týly a boky prvosledových armád, palebná postavení armádních a frontových raket a aby zničil naše druhé sledy a zálohy prisunované na bojiště. Nemá-li být takovým silným nepřátelským uskupením vážně ohroženo rozvíjení naší útočné operace, bude nutno v první řadě a v co nejkratší době zastavit jeho další pronikání. V dalším bude třeba nepřátelské uskupení izolovat od přísunu (i vzdušného) záloh z hloubky.

Přitom bude třeba již od samého začátku ničit nepřitele palebnými údery raket, letectva i ostatními klasickými prostředky. Z uvedené úvahy je zřejmé, že k obklíčení nepřátelského uskupení může tedy dojít již v pohraničním sražení — a dokonce i na vlastním území, podaří-li se silnému nepřátelskému uskupení na některém směru hluboko se vklínit do sestavy našich prvosledových armád.

K obklíčení nepřátelského uskupení může však dojít i při rozvíjení operace v hloubce nepřátelského území, kdy se nepřítel bude snažit přivedenými hlubokými operačními zálohami v mohutných protiúderech rozbít nebo zastavit naše prvosledové armády nebo jejich úderná uskupení.

Konečně v některých případech k obklíčení nepřátelského uskupení může dojít až v prostorech, v nichž operační svazky dosáhnou cílů operace.

Shora uvedené úvahy však nijak neznamenají, že k obklíčení bude docházet vždy. Naopak, ve všech těch situacích, kdy bude možno zničit proniklá úderná uskupení nepřitele nebo jeho protiúderná uskupení jen palebnými údery a střetným bojem (ve střetném sražení), k obklíčení nedojde. Operace se bude na daném směru rozvíjet stejnými nebo nově zasazenými silami dále, bez jakéhokoli zdržení. Rovněž bylo by neúčelné provádět obklíčení nepřitele po vyjití do prostorů, jejichž dosažení bylo určeno např. jako další úkol operace, jestliže bojeschopnost nepřátelského uskupení v tomto prostoru a v této době bude již podstatně podlomena a omezena předcházející bojovou činností. Obklíčení může však být i tam účelné, jestliže se nepříteli podaří prisunout do těchto prostorů další bojeschopné síly, které by mohly pokračovat v organizovaném boji.

Uváděné příklady ukazují, že v soudobých podmínkách útočných operací

bude častěji prováděno obklíčení operační než taktické. Bude prováděno ke zničení bojeschopných nepřátelských uskupení, která budou mít centralizované velení, především v takové situaci a době, kdy jejich sestava bude poměrně kompaktní a rozmístěna na menším prostoru. Takové výhodné podmínky mohou vznikat např. ve střetném sražení nebo po úspěšném odražení nepřátelských protiúderů. Naproti tomu v situacích, kdy nepřátelská uskupení budou již rozptýlena na značně rozsáhlých prostorech — jako např. po zaujetí nebo po přechodu do obrany — bylo by jejich obklíčení často nevhodné, zdlouhavé.

Je třeba zdůraznit, že obklíčení nepřátelského operačního uskupení v soudobých podmínkách bude však ještě složitějším a náročnějším než tomu bylo ve Velké vlastenecké válce. Složitost bude dána tím, že nepřítel se bude snažit při úhroze obklíčení změnit situaci ve svůj prospěch zejména prostředky jaderného napadení, že bude plně využívat manévrovosti svých obrněných svazků, výsadků a zásahů letectva ve prospěch obklíčovaného uskupení. A nejen to. I v takových podmínkách, které byly uváděny pro obklíčení jako výhodné, zůstane obklíčení složitým úkolem. Vždyť např. i při protiúderu povede nepřítel své protiúderné uskupení ve značně širce a sestavu bude členit do značné hloubky.

Z dějin Velké vlastenecké války víme, že např. v Korsuň-Ševčenkovské operaci bylo na prostoru 30 km × 25 km obklíčeno 10 divízi. V soudobých podmínkách zaujme však jen sestava jednoho armádního sboru při protiúderu nebo při střetném boji daleko větší prostor. Bylo by dále nereálné se domnívat, že nepřítel již při úhroze obklíčení, když mu vyjdou určité naše sí-

ly do boků a týlu, upustí ihned od svého aktivního zámyslu, že povede ihned boj pouze na místě nebo že začne vyvádět své síly.

Je pravděpodobnější, že naopak i v takovém případě pokud se rozhodně nezmění situace a poměr sil a prostředků v jeho neprospěch, bude pokračovat ve svém původním zámyslu a že ho bude uskutečňovat především pomocí jaderných úderů, úderů letectva a širokým manévrem dalších operačních záloh. Je proto nutno počítat, že k obklíčení a ničení nepřátelských uskupení nedojde zpravidla v těch prostorech, kde byl nepřítel původně izolován, ale že obklíčení a současná likvidace nepřítele bude muset být prováděna prakticky v pohybu. To nesporně likvidaci ztíží. Ničení takového nepřátelského uskupení může proto někdy nést charakter boje s „bludnými kotli“. Tato možnost zdůrazňuje, že nejen sama izolace, ale i obklíčení a likvidace nepřátelského uskupení si vyžádá rozhodujícího manévru palbou, silami a prostředky. Raketové vojsko, letectvo, tankové svazky a útvary a vzdušné výsadky budou hrát proto rozhodující úlohu při všech obdobích obklíčení a likvidace nepřátelského uskupení.

Při nesouvislých frontách, ohniskovém charakteru bojové činnosti v operacích počátečního období války a konečně často i při velmi rozdílném průběhu boje na sousedních směrech, může vytvářet výhodné podmínky pro obklíčení samotný průběh fronty. Sbíhající směry útoku, charakter terénu, velké přírodní nebo i uměle vytvořené překážky (jako např. rozsáhlá pásma o vysoké úrovni radiace po pozemních jaderných úderech) mohou podstatně napomáhat izolaci a v dalším obklíčení nepřítele.

Hlavní zásady organizace a provádění obklíčení a ničení nepřátelských uskupení

Jak bylo již v předešlé části ukázáno, podmínky pro obklíčení nepřátelských uskupení v operacích počátečního období války mohou vznikat velmi rychle, dokonce již v pohraničním srážení. Nejčastěji však vzniknou teprve po rozdělení operační sestavy nepřítele na části jadernými údery, při prudkém rozvíjení útoku do hloubky na jednotlivých směrech. Rozhodující úlohu při rozvíjení útoku budou plnit prvosledové, zejména tankové svazky a útvary. Je však pravděpodobné, že právě na ně bude nepřítel soustřeďovat nejen úsilí svých jaderných úderů, ale že i je se bude snažit především zničit zásahem svých operačních záloh.

Velitelé prvosledových operačních svazů musí proto soustředit svou hlavní pozornost na ničení přicházejících nepřátelských záloh, popřípadě již vytvořených protiúderných uskupení. K tomu budou muset využít v první řadě úderů jaderných raketových zbraní, letectva a teprve potom dokončit jejich zničení úderem z chodu, ovšem jen nutného počtu pozemních sil a vzdušných výsadků. Tato podmínka bude proto důležitá, aby co největší část sil prvního sledu mohla pokračovat v rozvíjení operace do hloubky bez zdržení a bez snížení tempa na rozhodujícím směru činnosti.

Ta nepřátelská uskupení, jež se však nepodaří takto zničit, bude třeba nejprve zastavit, popřípadě podstatně ztížit a omezit jejich manévry tak, aby nemohla vážně ohrozit nebo dokonce zabránit prvosledovým svazkům na druhých směrech v rozvíjení operace do hloubky. Kromě svazků prvního sledu, jichž hlavní úkol musí být prudké rozvíjení operace do hloubky, mohou být

ovšem použity pro ničení přisunovaných nepřátelských záloh, popřípadě protiúderných uskupení, i svazky druhého sledu a svazky ze záloh velitelů armád i frontů. Zasazení záloh, popřípadě druhosledových svazků (budou-li již v té době v operační sestavě prvosledových svazů), stejně jako manévry sil z odlehklých sousedních směrů v takové situaci, může ovšem znamenat podstatnou ztrátu času. Bude proto někdy nutno při izolaci nepřítele ponechat část sil prvního sledu přímo v dotyku s nepřátelským uskupením nebo použít jich k ochraně boků vlastního úderného uskupení, na ovládnutí a udržení prostorů a přehrazení komunikací, které nepřátelskému uskupení zabrání v postupu a znemožní mu manévry do našeho boku a týlu.

Počet takto vyčleněných sil a prostředků bude různý. Bude záviset na prostředcích jaderného napadení, které velitelé armád a frontu mohou v dané situaci vyčlenit na ničení nepřátelského uskupení, dále na síle a složení nepřítele i na terénních podmínkách. Někdy se může stát, že prvosledová armáda bude nucena vyčlenit pro tento úkol dokonce i hlavní svoje síly. Při protiúderech, popřípadě proniknutí velkých nepřátelských uskupení, která povedou svůj úder na boky nebo podél rozhraní prvosledových armád, musí být jejich izolace a v dalším obklíčení a zničení provedeno dokonce společným úsilím obou sousedních armád. Obklíčení v takovém případě musí být pevně koordinováno přímo velitelem fronty. Teprve tehdy, až bude sjednoceno velení všem svazkům a útvarům, které se zúčastní izolace a obklíčení nepřítele, může být velitel jedné armády po-

věren úkolem zakončení obklíčení a zničení nepřátelského uskupení.

Obklíčení, jak bylo již dříve uvedeno, zpravidla začne izolací kompaktního bojeschopného nepřátelského uskupení od ostatních pozemních sil operačního učenění nepřítele, zejména izolací od jeho dalších operačních záloh v hloubce a dále od těch sil, které by mohl nepřítel přeskupit ze sousedních směrů. Izolace bude uskutečňována nejprve palebnými údery jaderných raketových zbraní, údery letectva, vzdušnými výsadky a prudkým pronikáním tankových svazků a útvarů do týlu a boku nepřátelského uskupení. Rozhodující podmínkou pro úspěšné obklíčení silných nepřátelských uskupení v operaci počátečního období války bude spolehlivá izolace od hlubokých operačních, popřípadě i strategických záloh. Proto při reálné úhroze použití těchto záloh ve prospěch izolovaného uskupení musí být hlavní úsilí raketového vojska frontu, prvosledových armád a letectva usměrněno na tyto zálohy; stejně i úsilí prvosledových svazků, zejména tankových, musí být především soustředěno na rozhodné a nepřetržitě rozvíjení operace do hloubky, popřípadě na ty směry, odkud nepřítel zálohy přivádí.

Důležitý úkol v izolaci nepřátelského uskupení musí plnit letectvo a vojska PVO. Soudobé možnosti nepřátelského letectva, zvláště dopravního, ukazují, že bez izolace ze vzduchu by se likvidace nepřítele mohla podstatně ztížit a prodloužit. Proto současně s východem vojsk armády na jednotlivé směry, do boků a týlu nepřátelského uskupení, musí být vojsky protivzdušné obrany armády, zejména útvary protiletadlových řízených raket a frontovým letectvem, organizována izolace nepřátelského uskupení ze vzduchu. Úkoly izolace nepřátelského uskupení ze vzduchu a úkoly protivzdušné obra-

ny vojsk provádějících obklíčení budou muset být plněny současně a v podstatě stejnými silami a prostředky. Právě tak jako v protivzdušné obraně vojsk budou však mít i při izolaci nepřátelského uskupení ze vzduchu rozhodující úlohu vlastní aktivní opatření. Protože úsilí protiletadlového dělostřelectva bude soustřeďováno v prvé řadě na ochranu vojsk na nejdůležitějších směrech našich úderů, bude nutno do mezer mezi těmito směry připravit palbu protiletadlových raket a zásahy stíhacího letectva frontu. Důležitou úlohu v izolaci obklíčeného nepřátelského uskupení ze vzduchu bude též hrát správně organizovaný radiolokační průzkum, který bude třeba zvlášť usměrnit na možné směry přeletů nepřátelského dopravního letectva a vrtulníků v mezerách mezi svazky vedoucími bojovou činností na jednotlivých směrech.

Protiradiotechnická opatření armády v této době budou zpravidla zesilována zasazením frontové protiradiové skupiny nebo frontové zálohy protiradiových prostředků. Narušení vnitřního i vnějšího rádiového spojení obklíčeného nepřítele může podstatně přispět k rychlé dezorganizaci velení obklíčených vojsk, k narušení velení raketových prostředků i letectva nepřítel.

Veliký význam pro rychlé obklíčování bude mít dále zabránění nebo alespoň podstatné omezení manévru izolovaného uskupení a to jak do hloubky, tak i do stran. Docílí se ho použitím vzdušných výsadků a usměrněním tankových odřadů na ovládnutí důležitých komunikačních uzlů, přeprav a soutěsek, a to nejen na obvodu izolovaného uskupení, ale i přímo v hloubce jeho sestavy. Výsadky a odřady použité dovnitř prostoru, v němž je nepřítel izolován, budou ničit jeho ZHN, letiště, místa velení, spojovací uzly a prudký-

mi úderý na týly budou vnášet paniku do jeho řad.

Na těch směrech, kde nepřátelské uskupení povede svoje hlavní úsilí, bude nutno nejprve zastavit jejich postup jednotkami v dotyku, plně využít palebného systému, zátarasů všech druhů, zásahů protitankových a ženijních záloh a dovolí-li to situace i zamoření — včetně pozemními výbuchy atomových zbraní. Rychlým změnám situace, které mohou vzniknout na nejdůležitějších směrech, budou muset velitelé operačních svazů čelit manévrem palbou, zejména jaderných raketových zbraní, pružným používáním letectva a vzdušných výsadků, popřípadě zvláštních odřadů přepravovaných vrtulníky a zesílených PT řízenými střelami.

Sama velikost prostorů, které mohou nepřátelská izolovaná uskupení zaujmát a dále rozptýlení sestavy protitankových uskupení nepřítele do hloubky a šířky ukazuje, že ani při obklíčování nelze v soudobých podmínkách vytvářet nějakou souvislou frontu. Svazky a útvary, určené k obklíčení a ničení izolovaného nepřítele, povedou bojovou činnost hlavně na jednotlivých směrech. Jakákoliv snaha, uzavřít nejprve nepřítele do souvislého obklíčovacího kruhu by byla neúčelná a nesprávná. Stejně tak bude nutné vyhybat se nahuštění sil a prostředků na malých prostorech nebo úzkých směrech.

Proces obklíčování a ničení izolovaného nepřátelského uskupení musí probíhat souběžně. Hlavním prostředkem ničení budou skupinové a postupné úderý, zejména jadernými raketovými zbraněmi. Avšak složitá situace jednotek v dotyku na jednotlivých směrech, pohyblivost fronty a konečně množství atomových zbraní, které pro úkol obklíčení a likvidace budou k dispozici, zákonitě si vynutí, aby mnohé úkoly

plnilo klasické dělostřelectvo a letectvo. Tankové útvary a jednotky musí jaderných úderů bezprostředně využívat pro postupné ničení a další rozdělení nepřátelského uskupení.

Ráz boje na jednotlivých směrech bude tedy určován palebnou podporou a stupněm odporu nepřítele. Na směrech, kde budou provedeny skupinové nebo mohutné jaderné úderý, budou především zasazeny tankové svazky a útvary. Útok se zde proto může rozvíjet ve vysokých tempech a nepřítel bude ničen zpravidla ve střetném boji nebo v pronásledování, do něhož tankové útvary a jednotky neprodleně přejdou.

Tam kde bude jaderných zbraní menší kilotonáže použito jen na jednotlivé objekty, nebo kde nebudou vůbec použity, útok se bude rozvíjet pomaleji. Nepříteli se může podařit v některých prostorech i zaujmout spěšně vybudovanou obranu. Nebudou-li moci svazky a útvary takové prostory obejít a provést úder do boku a týlu, budou ničit bránícího se nepřítele útokem z chodu s využitím úderů taktických raket a všech klasických palebných prostředků.

Konečně na některých směrech budou vlastní vojska nucena odrážet prudké protizteče nepřítele a mohou přejít i do dočasné obrany.

Bude-li nepřítel provádět v prostoru obklíčení protizteč (protiúder) silnějšími uskupeními na jednom či dvou směrech, bude tato uskupení zpravidla vytvářet manévrem sil a prostředků. Tím však ztratí určitý čas a někdy i možnost překvapení. Nepřítel bude podporovat protizteč (protiúder) zpravidla i jadernými úderý. Může se mu proto podařit na těchto směrech dočasně změnit poměr sil ve svůj prospěch, nepodaří-li se nám ho předstihnout v provedení palebných úderů. Svazky v dotyku v takovém případě

budou muset odrazit protizteč z místa. *Svazky a útvary, které však nebudou protiztečí (protiúderem) zasaženy, musí rázně pokračovat v útoku, ničit protistojícího nepřítele ve střetném boji a provést úder do boku a týlu nepřátelské protizteče (protiúderného uskupení).*

Bude-li se nepřítel snažit zabránit obklíčení současným provedením většího počtu protiztečí z různých směrů, je třeba na některých směrech využít zátarasů a zásahu PT záloh a zlikvidovat pak protizteče především palebnými údery (jaderných zbraní, letectvem, klasickým dělostřelectvem). Protizteče na jiných směrech — zvláště slabší — bude třeba ničit přímo ve střetném boji tankovými svazky a útvary.

Vázným úkolem velitelů operačních svazů i svazků při obklíčování bude *udržovat součinnost (taktickou i operační) mezi jednotlivými svazky, útvary, vzdušnými výsadbami, zejména s palebnými prostředky.* Při obklíčování a ničení rozhodným útokem na jednotlivých směrech, od sebe mnohdy značně vzdálených, budou svazky a útvary vystavovat svoje boky — a často i týl — jiným částem izolovaného nepřátelského uskupení. K likvidaci takové úhrozy musí být proto stále udržována a upřesňována součinnost mezi

sousedními svazky a útvary. Kromě toho velitelé armád — a při obklíčení velkého uskupení i velitel fronty — musí být stále připraveni likvidovat takové pokusy svými palebnými prostředky, letectvem nebo i zásahem záloh včetně zálohy vševojskové.

Vzdušné výsadbky mohou podstatnou měrou urychlit obklíčení a zničení izolovaného nepřátelského uskupení. Vzhledem ke své pohyblivosti mohou nejrychleji ovládnout výhodné prostory na nepřátelských komunikacích v hlubokém týlu izolovaných uskupení nebo na odlehlých směrech, kam nemohou včas postoupit pozemní vojska a kde je nutno zabránit nepříteli v manévru ze sousedních směrů.

Při obklíčování nepřátelského uskupení i početně slabší výsadbky, které využijí jaderných úderů, mohou při vysazení do nepřátelské sestavy splnit důležité úkoly, jako zničit jeho ZHN, místa velení, spojovací uzly, rušit práci týlu apod. I menší bojové akce v týlu nepřítele mohou způsobit značnou paniku v nepřátelských obklíčených vojscích a vést k rychlému demoralizování nepřítele. Velmi důležité pro splnění těchto jejich úkolů bude těsná součinnost s palebným systémem a tankovými útvary a jednotkami, které povedou útok ve směrech do jejich prostorů činnosti.

Rozhodnutí velitele armády a velení při obklíčení nepřítele v průběhu útočné operace

K organizaci obklíčení v operacích počátečního období války, jak bylo vpředu ukázáno, může nejčastěji docházet teprve v průběhu vlastní operace. Nepřítel může v této době ještě sám úspěšně útočit na některých smě-

rech. Jeho hluboké operační zálohy mohou být stále ještě mimo dotyk s našimi pozemními silami, i když se budou již přesunovat k frontě. *Proto situace, v níž budou vznikat první podmínky pro obklíčení, bude zpravi-*

dla značně složitá, nejasná a na jednotlivých útočných směrech i značně rozdílná. Často bude v takové situaci veliteli operačního svazu ještě těžko jednoznačně určit, zda nepřátelské uskupení bude možno zničit přímo ve střetném boji (sražení) nebo zda bude nutno je obklíčit a zničit.

Proto velitel operačního svazu i jeho štáb musí v této době cílevědomě *usměrňovat svoje úsilí na včasné a co nejúplnější zjištění celé nepřátelské sestavy, zejména nepřátelských prostředků hromadného ničení.* Pro upřesnění možností obklíčení musí oddělení průzkumu znát a být připraveno doložit veliteli armády situaci nepřítele daleko širěji a do větší hloubky — nejen v útočném pásmu operačního svazu, ale i před sousedy. Pečlivě musí sledovat situaci nepřátelského uskupení, které se vklíní do naší sestavy nebo se připravuje k protiúderu. Ještě větší úsilí musí věnovat stálému sledování operačních a hlubokých operačních záloh a jejich činnosti. Musí propočítávat a znát časové možnosti jejich zásahů jak na jednotlivé útočné směry, tak především do těch prostorů, kde by mohl být nepřítel obklíčen. Podle pokynů velitele musí štáb armády nepřetržitě upřesňovat další potřebné údaje o nepříteli u štábu frontu i u sousedních operačních svazů.

K získání těchto zpráv bude nutno vydávat s dostatečným časovým předstihem upřesňující a doplňkové průzkumné úkoly podřízeným průzkumným orgánům, letectvu a vojskům. Zvláštní důraz musí být přitom položen na zjištění směrů přesunů nebo prostorů rozmístění nepřátelských nosičů zbraní hromadného ničení. Tyto prostředky musí být nepřetržitě pozorovány a po prověření ihned zničeny. Důležitým úkolem průzkumu bude dále zjištění tankových (obrněných)

svazků a jejich činnosti. Často bude třeba zesílit průzkum, zejména na těch směrech, kde lze předpokládat křídla, boky a mezery v nepřátelské sestavě.

Nehledě k tomu, zda velitel operačního svazu se bude moci v této době již rozhodnout pro zničení nepřátelského uskupení buď ve střetném sražení (boji) či obklíčením, bude bezpodmínečně nutno, *aby velitel měl v této době kromě dobrých znalostí situace nepřítele i přesné zprávy o situaci vlastních vojsk, sousedů i záloh vyššího operačního svazu.* Velitel armády musí v této době být seznámen velitelem frontu s upřesněním úkolů sousední armády nebo armády 2. sledu frontu, budou-li se tyto operační svazy podílet na izolaci nepřátelského uskupení nebo na jeho ničení.

Zvlášť přesné a soustavné zprávy musí mít štáb operačního svazu o situaci a stavu raketových svazků a útvarů, o jejich zabezpečení jadernou municí, o prostorech jejich bojového rozmístění, o lhůtách pohotovosti, způsobu, dobách i prostorech příštího přemístění. Štáb musí být schopen doložit veliteli armády podrobně situaci průzkumných a přesunutých odřadů, svazků a útvarů v dotyku, dosud nezasažených sil a prostředků ve druhých sledech a zálohách. Zvláštní význam v této době budou mít armádní zálohy: protitankové, POZ a ženijní. Soustavné znalosti musí mít velitel i o stupni pohotovosti, popřípadě situaci vzdušných výsadek, které mají být použity při izolaci nepřátelského uskupení.

V soudobých podmínkách veliký význam při rozhodování velitele pro obklíčení bude mít znalost radiační a chemické situace a to především na těch směrech, na nichž mají být provedeny údery do boků a týlu nepřátelského uskupení. Proto štáb musí soustavně hodnotit radiační a che-

mickou situaci a v této době ji znovu upřesnit. Musí včas usměrňovat radiační a chemický průzkum jak na osách přesunů vojsk (zvláště raketových), tak i na směrech a v prostorech, kde se bude rozvíjet hlavní bojová činnost při izolování a v dalším při obklíčení nepřátelského uskupení.

Jedině hluboký rozbor a všestranné zhodnocení situace nepřítele, vlastních vojsk a prostředků, času, radiační situace a charakteru terénu, dá veliteli operačního svazu správné podklady pro správné a rychlé reagování na vývoj situace jak v prostoru, kde vznikají podmínky pro obklíčení nepřátelského uskupení, tak i na těch směrech, kde je nutno v duchu zámyslu nadřazeného velitele rozvíjet operaci do hloubky.

Základním prostředkem, kterým mohou velitelé operačních svazů bezprostředně reagovat na vzniklou situaci a kterým budou ovlivňovat další její vývoj, bude především pružný manévr palbou jaderných raketových zbraní, letectva a v některých případech i vysazení vzdušných výsadků. Kromě toho budou muset velitelé armád v mnohých případech rychle přenášet úsilí prvosledových svazků, zejména tankových na ty směry, které budou mít rozhodující význam pro obklíčení nepřátelského uskupení.

Z vyjmenovaných podkladů a zásad musí vyplynout rozhodnutí velitele operačního svazu pro obklíčení. Bude zpravidla velmi stručné a může obsahovat jen zámysl a hrubé úkoly vojsk. V průběhu obklíčení bude však takové rozhodnutí upřesňováno a doplňováno. Pro udržení iniciativy bude však důležité, aby bylo vydáno především včas.

Rozhodnutí pro obklíčení bude zpravidla obsahovat:

- zámysl obklíčení,

- úkoly podřízeným svazkům a druhům vojsk,

- hlavní zásady součinnosti při obklíčení,

- úpravu velení a rozmístění míst velení.

V zámyslu obklíčení má velitel vyjádřit:

- jak, kterými prostředky a silami vytvořit podmínky pro obklíčení nepřátelského uskupení v nařízeném nebo určeném prostoru,

- kterými silami a prostředky a dokdy zakončit obklíčení nepřítele,

- v jaké lhůtě obklíčené nepřátelské uskupení zničit,

- jakými silami a v kterém směru pokračovat v rozvíjení útoku (s časovým i prostorovým upřesněním další činnosti).

V zámyslu musí být jasně vyjádřeno, které úkoly budou plněny především jadernými údery a na které směry (prostory) je třeba soustředit hlavní úsilí palebného systému i vojsk operačního svazu při obklíčování a ničení nepřátelského uskupení.

První část zámyslu bude zpravidla určovat, jakými prostředky, silami a na kterých čarách nutno zastavit další pronikání nebo postup nepřátelského uskupení. Dále je třeba zde ukázat i hlavní myšlenku izolace nepřátelského uskupení na bocích, od sousedních uskupení, v týlu, a od hlubokých operačních záloh.

Nejsložitější otázkou v rozhodnutí pro obklíčení — jak také ukázala operační cvičení v r. 1962 — je správná volba cílů pro údery jadernými zbraněmi, volba směrů úderů pro obklíčení a konečně účelná úprava velení. Všimněme si proto podrobněji těchto problémů.

Použití jaderných zbraní a způsoby jejich využití musí vždy tvořit základ zámyslu velitele operačního svazu

i pro obklíčení. Také zde musí být respektována zásada, že jaderné zbraně nemají být použity proti těm cílům, jichž zničením se dosáhne jen určitého důležitosti úspěchu (např. jen taktického významu), ale že se mají používat na ty cíle, jichž zničením se dosáhne důležitého operačního cíle nebo na jejichž zničení závisí výsledek operace vcelku.

Proto jen rozbor a zhodnocení konkrétní situace může dát správnou odpověď, zda jaderných úderů má být především použito na zastavení dalšího pronikání nepřátelského uskupení, či ve prospěch svazků, které provádějí jeho izolaci nebo na podporu těch sil, které budou rozvíjet operaci do hloubky. Bude však třeba respektovat i tu zásadu, že *jaderné úderu je třeba provádět na takové cíle, kde jich bude využito k aktivní, rozhodné činnosti, tj. k útoku.* Proto se jeví výhodné řešit takové úkoly jako je např. zastavení pronikání nepřátelského uskupení na některé čáře nebo omezení jeho manévru na určitém směru především palbou klasických prostředků, zásahem protitankových záloh, pohyblivých oddílů zatarasovacích a dočasnou obranou nezbytně nutných sil. Naproti tomu bude zpravidla výhodné provést jaderné úderu ve prospěch tankových svazků, které jich bezprostředně využijí k úderům do boků a týlu nepřátelských uskupení nebo ve prospěch těch sil, které musí rozvíjet operaci do hloubky.

V žádném případě nelze při obklíčení dopustit používat jaderné zbraně roztíleně, šablonovitě a bez přesného hlediska hospodárnosti.

Při volbě směrů úderů pro obklíčení bude třeba vždy vybírat takový terén, který bude výhodný pro činnost tanků, kde nebudou velké osady nebo jiné překážky. Bude však třeba přihlížet i ke konkrétním úkolům jed-

notlivých svazků. Pro svazky, které budou např. určeny k úderům do boků a zvláště do týlu nepřítele, bude často výhodnější provádět i hlubší obchvat, třeba na delším směru, avšak tak, aby se nezavázaly do čelných bojů s útvary (jednotkami), popřípadě oddíly zajišťujícími křídla nepřátelského uskupení apod.

Naproti tomu svazky, určené pro předejití nepřítele v ovládnutí a udržení stanovených výhodných čar (prostorů), budou muset k nim zpravidla proniknout nejkratším směrem, aby na nich mohly včas organizovat palebný systém, zatarasy a dočasnou obranu.

Bude-li k izolaci nepřátelského uskupení použito vzdušných výsadků, bude nutno zvolit směr úderu tankového svazku (útvary) tak, aby došlo ke spojení s výsadky ve stanovené době. Jindy směr úderů bude ovlivněn nutností ovládnout důležitá nepřátelská letiště, stávající přechody přes vodní překážky apod.

Konečně budou i případy, kdy při volbě směrů úderů pro obklíčení bude nutno především přihlížet k radioaktivnímu, popřípadě chemickému zamoření terénu.

Jakmile velitel armády přijme rozhodnutí pro obklíčení, bude důležitým úkolem velení rychle doručit bojová nařízení vojskům, prověřit pochopení nových nebo změněných úkolů a organizovat nutnou součinnost. Zvláště důležité bude prověřit u vojsk znalost doby, místa, druhu plánovaných jaderných úderů a čar bezpečnostních vzdáleností.

Základní směrnice pro organizaci a udržování součinnosti budou zpravidla již obsaženy v bojovém nařízení (součinnostní signály, vytyčování a označování dosažených čar k prostoro- a časovému sladění činnosti svazků s úderu armádních raket, leteckých, vzdušných výsadků a vojsk,

kteřá útočí na sbíhavých směrech). Proto v tomto období budou zpravidla důstojníci štábu armády povinni vyjet do vojsk, aby tam předali bojová nařízení a aby pomohli při organizaci nového systému součinnosti. Zvláště tehdy, dojde-li k zasazování do boje nových divizí nebo ke změně podřízenosti některých svazků a armádních prostředků, bude muset být proveden výjezd i některých hlavních funkcio-nářů velení armády.

Složitým úkolem při izolaci a v dalším při obklíčení nepřátelského usku-pení bude *organizace velení vojskům*. Již dříve bylo ukázáno, že na izolaci, obklíčení a na ničení operačního usku-pení nepřítele může se podílet i ně-kolik svazků z různých operačních svazů.

Pokud jednotlivé svazky povedou bojovou činnost s cílem zastavit a izo-lovat nepřítele, může být jejich ope-rační součinnost koordinována přímo velitelem frontu upřesňováním úkolů příslušným armádám. Jakmile bude však přijato rozhodnutí pro obklíčení a operační součinnost se bude při ob-kličování nepřátelského uskupení mě-nit v taktickou, bude bezpodmínečně nutno *organizovat jednotný systém velení všem vojskům, které se zúčast-ní obklíčení a likvidace nepřítele*. Velením v takovém případě bude zpra-vidla pověřen ten velitel armády, je-hož hlavní síly budou provádět obklí-čení.

Jednotné velení všem vojskům, provádějícím obklíčení, musí zajistit stále sledování bojové činnosti všech svazků. Musí dále zabezpečit trvalou informaci o situaci a činnosti jak ne-přítele, který bude v prostoru obklí-čení, tak i o průběhu bojové činnosti těch vojsk, jež budou rozvíjet ope-raci do hloubky nebo provádět izolaci na bocích a v týlu nepřátelského usku-pení. *Jen jednotné velení bude s to*

urychleně a pružně upřesňovat úkoly palebného systému i směry úderů a úkoly pozemních vojsk, leteckva a vzdušných výsadků jak při obklíčová-ní a ničení nepřítele, tak při izolování nepřátelského uskupení a rozvíjení operace do hloubky.

Nepodaří-li se z jakýchkoli dů-vodů zlikvidovat nepřátelské uskupení v krátké době, může se velení v ope-račním svazu provádějícím obklíčení opět podstatně ztížit. Svazky, které budou provádět izolaci obklíčeného nepřátelského uskupení od hlubokých operačních záloh nebo které budou po-kračovat v rozvíjení operace do hloub-ky, mohou se totiž při soudobých tem-pech operace velmi brzy vzdálit od ostatních sil armády na značnou vzdálenost.

Jejich úkoly v operační hloubce mohou být značně rozdílné a velmi složité. Budou zpravidla vyžadovat no-vou organizaci součinnosti s raketo-vým vojskem, operačními výsadky a údernými uskupeními sousedního nebo nově zasazeného operačního svazu.

V takové situaci mnohdy nebude již možné zabezpečit pevné a nepřetr-žitě velení všem vojskům armády jen z velitelského, předsumutého a týlové-ho velitelského stanoviště. Proto bude někdy nutné zříditi i dočasné pomoc-né velitelské stanoviště k bezprostřed-nímu řízení bojové činnosti vojsk, kte-rá ničí obklíčeného nepřítele, nebo té části sil, která rozvíjí útok do hloub-ky. Někdy nebude však stačit ani to-to opatření. Jestliže např. likvidace velkého obklíčeného nepřátelského uskupení vyžádá si většiny sil ope-račního svazu a divize rozvíjející operaci se vzdálí již tak daleko, že prostřed-ky velitele armády jejich velení nebu-de možno spolehlivě zabezpečit, upraví zpravidla znovu velení velitel vyššího operačního svazu. Vyjme např. takové divize z podřízení velitele armády,

kteří budou ještě dokončovat likvidaci nepřátelského uskupení a podřídí je té armádě, která bude pokračovat v rozvíjení operace do hloubky.

Jaderné zbraně a jejich efektivní využití, především tankovými svazky (útvary) a vzdušnými výsadky, vytváří však předpoklad, aby likvidace obklíčeného nepřátelského uskupení probíhala velmi rychle. Lze proto předpokládat, že některé svazky zúčastněné na obklíčení mohou být záhy uvolněny. Zpravidla přejdou do zálohy velitele vyššího operačního svazu a budou přeskupeny do nových prostorů po doplnění nutnými materiálně technickými zásobami. Bude však vždy nutné včas upřesnit jejich další činnost.

Závěr

Vysoce manévrová, složitá a často i různorodá bojová činnost v útočných operacích počátečního období války vy-

tvoří v některých případech podmínky, v nichž bude účelné nebo i nutné zničit bojeschopné a kompaktní nepřátelské uskupení formou obklíčení. *Formy jeho provádění budou však mít v soudobých podmínkách zcela odlišný ráz od minulosti; budou zejména složitější a náročnější než za Velké vlastenecké války.*

Rozhodujícím činitelem pro úspěch obklíčení bude pružný a rychlý manévr palbou (především jaderných raketových zbraní) a dále rozhodný manévr pozemních vojsk, zejména tankových svazků a vzdušných výsadků. Příprava podkladů pro včasné a reálné rozhodnutí velitele pro obklíčení nepřítele vyžádá si rychlé a velmi náročné práce celého štábu armády, zejména průzkumných orgánů. Velení při obklíčení musí být organizováno pružně. Musí však být jednotné pro všechny svazky a útvary, které se budou na obklíčení a ničení nepřítele podílet.